

УДК 81`27:82
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.3>

ПРАГМАТИЧНІ МЕХАНІЗМИ КОНСТРУЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «КОД НАЦІЇ»)

Богдан Буригін

*асистент кафедри філології та мовної комунікації,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
ORCID ID 0009-0002-6533-9219
buryhin.b.vo@ntu.one*

Ключові слова:

*українська есеїстика,
національна ідентичність,
лінгвопрагматика,
модальність, історична
пам'ять, метафоризація.*

У статті проаналізовано трансформаційні процеси в українській есеїстиці періоду Незалежності (1991–2023 рр.) крізь призму її ролі у конструюванні національної ідентичності. На прикладі аналізу збірки есеїв «Код нації» виявлено, що ключовим механізмом впливу на аудиторію є ілюктивна сила висловлювання, спрямована на трансформацію когнітивних та аксіологічних установок адресата. Дослідження демонструє, як через «ми-дискурс», системне використання пресупозицій та імплікатурних структур відбувається інтеріоризація ідей національної приналежності, де висновки автора сприймаються читачем як власні переконання. Особливу увагу приділено актуалізації історичної пам'яті як стратегічного ресурсу консолідації, було становлено, що в есеїстиці минуле переводиться з площини пасивної меморіалізації у сферу нормативного смислотворення. Через оптику мікроісторії та матеріальної культури автори збірки легітимізують цивілізаційну глибину українства, пропонуючи метафору «генетичного коду» як основу для міжпоколінної передачі культури. Паралельно з цим проаналізовано лінгвопрагматику мовного питання – в есеях мова репрезентується не лише як засіб спілкування, а як фундаментальний складник національної безпеки та соціокультурної стійкості. Через опозицію «свій – чужий» та деонтичні модальні маркери утверджується пріоритетність української мови як умови подолання колоніальної спадщини. У роботі описано стратегії деконструкції радянських репрезентаційних схем, що ґрунтувалися на міфах про «селянськість» та «вторинність» української культури. Натомість есеїстика пропонує суб'єктну модель ідентичності, де локальна традиція стає зразком для ширшого національного самоопису. Зроблено висновок, що сучасний український есей є відкритою системою, здатною інтегрувати різні соціальні групи навколо спільної ціннісної основи – свободи, гідності та європейської цивілізаційної орієнтації, що забезпечує внутрішню стійкість та зовнішню суб'єктність держави в умовах глобальних викликів.

PRAGMATIC MECHANISMS OF CONSTRUCTING NATIONAL IDENTITY IN CONTEMPORARY UKRAINIAN ESSAY WRITING (BASED ON THE BOOK “CODE OF THE NATION”)

Bohdan Buryhin

*Assistant at the Department of Philology and Language Communication
Dnipro University of Technology*

Key words: *Ukrainian essay writing, national identity, linguopragmatics, modality, historical memory, metaphorization.*

The article analyzes the transformational processes in Ukrainian essay writing during the period of independence (1991–2023) through the prism of its role in constructing national identity. Using the example of the collection of essays “Code of the Nation,” it is revealed that the key mechanism of influence on the audience is the illocutionary force of speech, aimed at transforming the cognitive and axiological attitudes of the addressee. The study demonstrates how, through “we-discourse,” the systematic use of presuppositions and implicative structures, the ideas of national belonging are internalized, with the author’s conclusions being perceived by the reader as their own beliefs. Particular attention is paid to the actualization of historical memory as a strategic resource for consolidation. It has been established that in essay writing, the past is transferred from the plane of passive memorialization to the sphere of normative meaning-making. Through the lens of microhistory and material culture, the authors of the collection legitimize the civilizational depth of Ukrainian identity, proposing the metaphor of a “genetic code” as the basis for intergenerational transmission of culture. In parallel with this, the linguopragmatics of the language issue are analyzed – in the essays, language is represented not only as a means of communication, but as a fundamental component of national security and sociocultural stability. Through the opposition of “us and them” and deontic modal markers, the priority of the Ukrainian language as a condition for overcoming the colonial legacy is affirmed.

The paper describes strategies for deconstructing Soviet representational schemes based on myths about the “peasantry” and “secondary nature” of Ukrainian culture. Instead, essay writing offers a subjective model of identity, where local tradition becomes a model for broader national self-description. It is concluded that contemporary Ukrainian essays are an open system capable of integrating different social groups around a common value base – freedom, dignity, and European civilizational orientation – which ensures the internal stability and external subjectivity of the state in the face of global challenges.

Вступ. Упродовж періоду Незалежності (1991–2023 рр.) українська есеїстика набула статусу не лише літературної практики, а й комунікативного механізму інтелектуального націєтворення, здатного оперативно переозначувати традицію, нормувати ціннісні орієнтири й конструювати моделі належності в умовах соціальних криз та війни. У цій перспективі особливої актуальності набуло лінгвопрагматичне прочитання есею як сукупності мовленнєвих актів, де іллокутивна сила, пресупозиції, метафоризація та «ми-дискурс» працювали на формування перлокутивного ефекту – прийняття адресатом запропонованої рамки національної ідентичності.

Попри наявність ґрунтовних літературознавчих студій про есей як жанр/дискурсивну практику, а також широкого корпусу праць про українську ідентичність (зокрема в контексті гібридної агресії), недостатньо системно описаними залишалися прагматичні механізми впливу есеїстичного тексту на адресата саме в режимі конструювання «уявної спільноти». Додатковою проблемою виступала обмеженість спеціалізованих досліджень, що поєднували б аналіз есеїстики з кейс-розглядом конкретних ансамблевих видань, зокрема збірки Код нації.

Метою дослідження було виявити та описати лінгвопрагматичні механізми конструювання

національної ідентичності в українській есеїстиці періоду 1991–2023 рр., зосередившись на мовленнєвих стратегіях впливу та їхній реалізації на матеріалі збірки «Код нації».

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є корпус українських есеїстичних текст «Код нації» Дмитра Походжука (Походжук, 2023) кінця ХХ – початку ХХІ століття, зосереджений передусім на есеїстиці періоду 1991–2023 рр. Аналітичну базу становлять теоретичні та емпіричні напрацювання, присвячені художньо-дискурсивній природі есею та проблематиці національної ідентичності. Методологічну основу дослідження сформовано з урахуванням концепції письменницької есеїстики як художньо-дискурсивної практики, запропонованої Т. М. Шевченко (Шевченко, 2019). Залучення категорій рецепції, сугестивності та перформативного потенціалу есею дало змогу застосувати лінгвопрагматичний підхід до аналізу есеїстичного висловлювання та зосередитися на механізмах мовленнєвого впливу на адресата.

Для виявлення динаміки конструювання ідентифікаційних моделей використано аналітичні принципи, апробовані в дослідженні З. В. Годунок (Годунок, 2024), зокрема аналіз опозицій «свій – інший – чужий» як дискурсивних індикаторів громадянського самоусвідомлення. Це дозволило простежити зміни в репрезентації національної ідентичності в есеїстиці під впливом соціально-політичних трансформацій і воєнного досвіду. Історико-культурний контекст інтерпретації мовного матеріалу забезпечено шляхом залучення узагальнювальних положень щодо еволюції української ідентичності, викладених у праці К. Кислюка (Кислюк, 2018). Вони використовувалися як фоновий аналітичний інструмент для кореляції мовленнєвих стратегій есеїстів із домінуючими моделями громадянсько-політичної належності відповідного періоду. Додатково застосовано міждисциплінарний підхід до аналізу, орієнтований на інтеграцію культурологічних і дискурсивно-аналітичних методів, що відповідає методологічним засадам, систематизованим в оглядовій роботі А. Яблунівського (Яблунівський, 2023).

Результати та обговорення. В українському культурному просторі періоду Незалежності (1991–2023 рр.) есеїстика еволюціонувала від суто літературно-естетичного самовираження до статусу дієвого чинника інтелектуального націєтворення. Жанрова специфіка есею, яка поєднувала суб'єктивність авторського погляду з претензією на філософську та соціополітичну універсальність, дозволяла цьому виду письма ставати гнучким інструментом для моделювання національної ідентичності, інтелектуальний

потенціал сучасного українського есею полягав у здатності до оперативної рефлексії над актуальними викликами, деконструкції насаджених ззовні стереотипів та артикуляції нових ціннісних орієнтирів. На відміну від академічного письма, що тяжіло до стандартизованих форм викладу та доказовості, есеїстика постала як комунікативний формат інтелектуальної рефлексії (Нагорна, 2011: 19) у межах якого автор реалізовував не лише репрезентативну, а й конструювальну роль, беручи участь у дискурсивному моделюванні соціальної реальності (Андрейчук, 2014: 6).

Есеїстика традиційно тяжіла до інтелектуального синтезу, де індивідуальна пам'ять перепліталася з колективним наративом. Це уможливило функціонування есею як дискурсивної практики опрацювання постколоніальної травматичності, оскільки через суб'єктивно марковане осмислення історичного досвіду відбувалася його інтеріоризація та включення до актуальних наративів національної ідентичності, есеїстика формувала дискурсивні передумови для конституювання «уявної спільноти», у межах якої адресат залучався до процесу колективної самоідентифікації через рецептивне співвіднесення власної позиції з авторським голосом та прийняття запропонованої ним ціннісно-інтерпретаційної рамки (Fairclough, 2001: 28). У періоди соціальних криз і геополітичних трансформацій цей механізм інтенсифікувався, оскільки зростала потреба в чітких символічних маркерах «свого» та верифікації меж колективної належності. Розгляд інтелектуального потенціалу есеїстики в межах дискурсу національної ідентичності дав підстави виокремити кілька ключових аспектів – есей сприяв актуалізації й переозначенню культурної традиції, переводячи усталені символи та смисли у площину сучасної рефлексії й критичного переосмислення, він виконував посередницьку функцію між експертним і широким публічним дискурсами, забезпечуючи комунікативну доступність складних концептів національної приналежності, есеїстика слугувала простором апробації нових мовленнєвих стратегій і аргументативних практик, спрямованих на посилення суб'єктності нації в глобальному контексті. У результаті жанрова варіативність есею забезпечувала його здатність одночасно репрезентувати соціокультурні зрушення та впливати на конфігурацію національної свідомості через формування інтерпретаційних рамок і ціннісних орієнтирів. Відтак сучасний український есей доцільно розглядати як динамічну когнітивно-комунікативну модель, що підтримувала тяглість і розвиток національного наративу (van Dijk, 2017: 29).

Ключовим чинником впливу на аудиторію виступала іллокутивна сила висловлювань, орієнтована на трансформацію когнітивних та аксіологічних установок адресата (Лазарович, Король, 2025). Прагматичний аналіз передбачав розгляд есеїстичного тексту як сукупності мовленнєвих актів, у межах яких окремі елементи реалізували визначені комунікативні інтенції: переконання, залучення адресата, легітимацію позиції та солідаризацію, перлокутивний ефект – прийняття читачем запропонованої моделі ідентичності – формувався через комплекс механізмів непрямого впливу (Євсєєв, 2014), де вирішальними виявлялися модальне структурування висловлювання та системне використання пресупозицій, які задавали частину смислів як апріорно спільних або безальтернативних (Паска, 2024: 46). Мовленнєві стратегії конструювання ідентичності ґрунтувалися на взаємодії кількох прагматичних механізмів. Одним із них було формування «ми-дискурсу» за допомогою дійсних засобів, що забезпечувало включення адресата до спільного ціннісного поля та конституювання колективного суб'єкта мовлення (Зелінський, 2016: 10). Значущу роль відігравали імплікатурні структури – неекспліковані смисли, які адресат реконструював у процесі інтерпретації; така реконструкція підсилювала інтеріоризацію ідей, оскільки виведений читачем висновок набував статусу «власного» і, відповідно, більш переконливого (Kulyk, 2011: 634). Інтенсивність іллокутивної сили есеїстичного висловлювання корелювала з авторитетністю мовця та його здатністю актуалізувати фонові знання аудиторії через мережу інтертекстуальних відсилань, що підвищувало легітимаційний ресурс аргументації.

У межах аналізу соціокультурного простору України XXI століття концепт «національна ідентичність» поставав як такий, що еволюціонував від переважно декларативних формулювань до інтенсивної суспільної саморефлексії, пов'язаної з питаннями колективної відповідальності та меж спільноти. Трансформаційним чинником виступали події боротьби за суверенітет і протидії зовнішній агресії, унаслідок чого відбувалася кристалізація ідентичності на засадах громадянського патріотизму та культурної самобутності (Kulyk, 2016: 98). У цьому контексті ідентичність інтерпретувалася не як статичний набір етнографічних характеристик, а як динамічний процес свідомого вибору цінностей, мовних практик і способів інтерпретації історичного нарративу. Соціокультурний вимір ідентичності корелював із практиками подолання колоніальної спадщини та переозначення символічного простору. Деколонізаційні процеси, що охоплювали різні сфери

суспільного життя, актуалізували потребу у виробленні нових смислових маркерів, здатних відмежувати власне колективне «Я» від нав'язаних імперських конструктів і нормативних схем.

У таких умовах ідентичність виконувала стабілізаційну функцію, забезпечуючи цілісність суспільства в ситуації гібридної війни й інформаційного тиску. Паралельно простежувалося зближення регіональних моделей самоопису навколо спільного ціннісного ядра, пов'язаного з ідеями свободи, демократії та орієнтацією на європейський цивілізаційний простір. У дискурсивній перспективі національна ідентичність постала як відкрита система, здатна інтегрувати різні етнічні та соціальні групи на основі спільної відповідальності за майбутнє держави. Така конфігурація відповідала зміщенню від етнічної до політичної нації, у межах якої культура й мова набували статусу не лише ознак походження, а й свідомо обраних практик соціальної консолідації. Відтак концепт національної ідентичності окреслювався як структуроутворювальний елемент сучасного українського соціокультурного простору, що підтримував внутрішню стійкість і забезпечував зовнішню суб'єктність країни.

У межах аналізу збірки есеїв «Код нації» актуалізація історичної пам'яті окреслювалася як одна з провідних смислових домінант корпусу. Упорядницько-авторський колектив вибудовував репрезентацію гуцульської культури як концептуалізовану модель ширшого українського досвіду, акцентуючи на тяглоті традиції та механізмах її культурної самовідтворюваності. Прагматична спрямованість переосмислення минулого виявлялася у настанові на подолання фрагментарності пам'яті та відновлення символічної спадкоємності між поколіннями. Модально-оцінні формули з предикатами необхідності функціонували як аксіологічно-нормативні маркери, що задавали діяльнісне трактування пам'яті: збереження культурного коду репрезентувалося як обов'язкова умова міжпоколінної передачі та довготривалої культурної відтворюваності.

Історична пам'ять у збірці репрезентувалася через оптику мікроісторії та матеріальної культури, де опис локальних практик виконував роль доказового матеріалу для ширших узагальнень про націю. Згадки про вишивку, писанкарство та обрядовість Гуцульщини працювали як прагматичні індекси «цивілізаційної» глибини й тривалості культурної традиції, переводячи етнографічну деталь у статус символічного аргументу. Метафора «генетичного коду» задавала рамку, у межах якої пам'ять мислилася як вбудована в структури народного мистецтва й щоденної практики, відповідно, ідентичність конструювалася не лише як територіальна належність, а як

засвоєння специфічного культурного знання та способу інтерпретації минулого.

Аналіз збірки засвідчив, що мовне питання осмислювалося не як суто лінгвістична проблематика, а як елемент ширшого дискурсу державної цілісності, культурної стабільності та довготривалої соціальної згуртованості. Аргументаційні стратегії есеїв були спрямовані на обґрунтування нерозривного зв'язку української мови із символічним «кодом» спільноти. У текстах систематично актуалізувалася пресупозиція про охоронну функцію мови, яка реалізовувалася через лексику семантичного поля «межа / захист / асиміляція», опозицію «свій – чужий» та використання деонтичних модальних маркерів необхідності. У такій рамці мова позиціювалася як чинник, що підтримує межі колективної належності й протидіє асиміляційним практикам в умовах зовнішнього тиску, відповідно, пріоритет української мови подавався як нормативно виправданий, а не як приватно-комунікативний вибір. Паралельно простежувалася стратегія раціоналізації мовного вибору, у межах якої мова аргументувалася як носій специфічного світоглядного та культурно-символічного змісту. Для цього залучалися приклади культурно маркованої лексики й номінацій традиційної культури (зокрема, з ремесел, орнаментики, обрядовості), що в есеїстичному дискурсі подавалися як семантично насичені одиниці, не зведені до «еквівалентного» відтворення іншими мовами.

Аналіз збірки «Код нації» показав, що конструювання національної ідентичності в есеях реалізовувалося через ревізію символічного порядку та деконструкцію радянських репрезентаційних схем (Походжук, 2023). Зокрема, радянські уявлення про «селянськість» і «нерозвиненість» української культури нейтралізувалися шляхом акцентування на структурній складності та інтелектуальній насиченості народних промислів. Унаслідок цього символи традиційної культури переозначувалися: вони інтерпретувалися не як етнографічні атрибути або ілюстративні елементи, а як культурні тексти з внутрішньою логікою, нормативністю та системністю, здатні виконувати функцію аргументу в дискурсі культурної самодостатності.

Окремим вербальним механізмом виступала делегітимація радянських символів, що реалізовувалася через стратегії іронізації, зневажливого дистанціювання або їхнього мовчазного вилучення з поля смислової значущості. Натомість у текстах пропонувалися нові аксіологічні центри (зокрема воля, гідність, майстерність), які структурували оновлену ієрархію «прийнятного» та «неприйнятного». Оцінні опозиції виконували

не ілюстративну, а регулятивну функцію – вони розмежовували автентичне й легітимне з нав'язаним і штучним, формуючи нову ментальну карту культури, у межах якої різні регіони осмислювалися як складники спільного смислового цілого. У підсумку деконструкція радянських міфів і переозначення символічного репертуару збірки сприяли формуванню суб'єктної та самодостатньої моделі національної ідентичності, зорієнтованої на опір зовнішнім дискурсивним впливам.

У ході аналізу стратегія солідаризації в збірці «Код нації» розглядалася як прагматично зорієнтована на мінімізацію комунікативної дистанції між автором і адресатом та на моделювання спільності досвіду й відповідальності. Центральним механізмом цієї стратегії виступав «ми-дискурс», реалізований через інклюзивне використання займенників першої особи множини та присвійних форм («ми», «нас», «наша земля», «наш код») (Походжук, 2023). Такий вибір засобів забезпечував ефект залучення адресата до окресленої спільноти як до вже актуальної комунікативної реальності, а не як до абстрактного об'єкта опису. Унаслідок цього директивні смисли набували форми непрямих директив, оскільки оформлювалися як спільне «самоописування» колективного суб'єкта.

Солідаризація виявлялася також у систематичній апеляції до спільних пресупозицій щодо базових цінностей (мови, історичної пам'яті, культурної тяглості). Авторські висловлювання конструювалися так, щоб ці засади не доводилися в явному вигляді, а задавалися як попередньо поділюване знання, яке може слугувати опорою для наступних аргументів. Додатковим інструментом діалогізації ставали риторичні звертання та питання, які виконували функцію когнітивного «підключення» адресата до авторської логіки, зокрема, інтерогативні структури активували механізм внутрішньої відповіді та зменшували ймовірність відкритого заперечення, оскільки формували ефект самоочевидності певних ідентифікаційних тверджень. У текстах солідаризація підсилювалася тактикою спільного переживання, яка реалізовувалася через присвійні конструкції та лексеми колективного досвіду (зокрема маркери болю, втрати, надії, витримки), що закріплювали адресата в межах національного наративу через афективну співпричетність.

Аксіологічна стратегія есеїстики збірки «Код нації» вибудовувала ціннісне поле дискурсу навколо опозиції «свій – чужий», яка виконувала ідентифікаційну та нормативно-орієнтаційну функції. Простір «свого» послідовно маркувався як позитивно значущий (тяглість, творення, легітимність), тоді як «чужого» – як семантично

негативний (руйнація, штучність, насильство). Таке структурування формувало жорстку рамку оцінювання, мінімізуючи амбівалентність і закріплюючи одну модель належності як нормативно бажану. Вербальна реалізація стратегії ґрунтувалася на системному використанні лексики з негативною конотацією для опису колоніального впливу та позитивно оцінних одиниць – для репрезентації національного буття, що забезпечувало аксіологічну ієрархізацію смислів.

Сформовані через метафоризацію та пресупозиції інтерпретаційні рамки надалі наповнювалися аксіологічним змістом, що структурував оцінювання соціальної реальності. У цьому контексті есеїстичний дискурс вибудовувався навколо базової опозиції «свій – чужий», яка виконувала функцію нормативного впорядкування смислів. Простір «свого» послідовно маркувався як легітимний і ціннісно позитивний, тоді як «чужого» – як загрозовий або деструктивний. Таке бінарне структурування зменшувало інтерпретаційну варіативність і спрямовувало рецепцію читача в межах заданої системи координат. Аксіологічна ієрархія підтримувалася через лексико-семантичні опозиції та деонтичну модальність, унаслідок чого збереження «свого» постулювалося як нормативна позиція, а відмова від нього – як відхилення від колективно значущої норми.

У дискурсивній структурі збірки «Код нації» авторська суб'єктивність набувала статусу центрального прагматичного чинника, через який вибудовувалися довіра до висловлених смислів і механізми їх легітимації. Прагматичні індикатори суб'єктивності реалізовувалися через особистісну модальність, лексику свідчення та біографічно структуровані фрагменти, що переводили абстрактні категорії ідентичності у площину індивідуально пережитого досвіду (Походжук, 2023). Унаслідок цього комунікативна взаємодія моделювалася як співприсутність у досвіді, де адресат отримував не лише тезу, а й сценарій її інтеріоризації. Авторська суб'єктивність у збірці поєднувала легітимаційну та залучальну функції, трансформуючи дискурс національної ідентичності з абстрактного опису на комунікативну модель, орієнтовану на внутрішнє прийняття читачем.

У межах аналізу збірки інтертекстуальність і діалогізм постали як провідні механізми включення культурного досвіду попередніх поколінь у сучасний дискурс самоопису (Чернявська, 2025: 33). Тексти функціонували як багаторівнева мережа відсилань, у якій через цитати, алюзії та ремінісценції актуалізувалися авторитети української літератури, історіографічні сюжети, а також елементи локальної традиції (легенди,

фольклорні формули, культурні топоси Гуцульщини). Залучення імен і образів Івана Франка, Гната Хоткевича та інших культурних посередників підтримувало ефект тягості інтелектуальної традиції й надавало аргументації додаткового легітимаційного ресурсу.

Прагматичний потенціал інтертекстуальності реалізовувався насамперед через «перенесення» авторитету попередніх дискурсів у сучасну позицію мовця, посилення на ключові тексти та знакові культурні постаті функціонували як маркери узгодженості з традицією та як засоби нормування інтерпретацій (визначення значущого й окреслення рамок прочитання минулого). У цьому сенсі інтертекст не обмежувався декоративною цитатністю, він виконував функцію структурного «підґрунтя» для побудови національного нарративу, де історичні й культурні смисли набували статусу спільного ресурсу. Діалогізм у збірці проявлявся також у способах адресації, звернення до читача, риторичні запитання, включення адресата в колективну позицію через інклюзивні конструкції («ми», «разом», «спільно») формували модель читача як співрозмовника і співучасника інтерпретації (Походжук, 2023). У такий спосіб процес «розуміння коду» задавався як спільна когнітивна робота, де значущою ставала не лише передача готових тверджень, а й залучення адресата до процедур переосмислення та актуалізації культурної пам'яті. Крім того, у межах одного есею простежувалося поєднання різних типів дискурсу (історичного, культурологічного, філософського, мистецтвознавчого), що підтримувало багатовимірність репрезентації ідентичності та розширювало її поза рамки суто етнографічного опису. У підсумку інтертекстуальність і діалогізм забезпечували інтеграцію розрізнених фрагментів пам'яті та культурного досвіду у відносно цілісну інтерпретаційну рамку, підсилюючи концептуальну насиченість національного нарративу та підвищуючи його переконувальний потенціал для сучасного адресата.

Висновки. Есеїстика в українському культурному просторі досліджуваного періоду функціонувала як когнітивно-комунікативний інструмент, здатний одночасно відображати соціокультурні зрушення та нормувати інтерпретаційні рамки національної належності, що узгоджувалося з літературознавчим розумінням есею як дискурсивної практики із сугестивним і перформативним потенціалом. У ситуаціях війни й кризових трансформацій ідентифікаційні опозиції «свій-інший-чужий» набували підвищеної дискурсивної значущості й забезпечували швидке маркування меж спільноти,

емпірично це фіксувалося сучасними студіями воєнної есеїстики. Національна ідентичність у наукових інтерпретаціях окреслювалася як багатовимірною й такою, що у ХХІ ст. посилено корелювала з проблематикою безпеки та стійкості до гібридних впливів, що створювало релевантний контекст для аналізу есеїстики як форми публічного смислотворення. Корпус досліджень з ідентичності в Україні демонстрував дисциплінарну фрагментацію, що підсилювало потребу в інтегративному підході, який поєднував би літературознавче бачення есею та лінгвопрагматичний інструментарій опису впливу. Соціально-політична солідарність і ціннісна консолідація суспільства в умовах війни формували той макрорівень, на якому есеїстика могла виступати медіатором між експертними інтерпретаціями та повсякденними практиками самоідентифікації. Збірка «Код нації» репрезентувала придатний матеріал для виявлення того, як через культурну пам'ять, мову, символічні опозиції та стратегії солідаризації есеїстичний дискурс переходив від опису традиції до нормативного смислотворення, тобто до конструювання прийнятної для адресата моделі ідентичності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням корпусу есеїстичних текстів і залученням порівняльного аналізу інших ансамблевих видань та авторських збірок періоду Незалежності. Перспективним також видається поєднання лінгвопрагматичного аналізу з методами когнітивної лінгвістики та критичного дискурс-аналізу для глибшого опису механізмів інтеріоризації національних смислів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейчук, Н. І. (2014). Одиниці дискурсу у різних програмах мовознавчих досліджень. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 1, С. 5–10.
2. Бабелюк, О. А. (2010). Стилiстичні засоби і прийоми крізь призму лінгвосинергетики. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 14(1), С. 7–21.
3. Бистров, Я. (2016). Англomовний біографічний наратив у вимірах когнітивної лінгвістики і синергетики (монографія). Київ; Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М. 320 с.
4. Годунок, З. В. (2024). Свій–інший–чужий у картині світу сучасної української есеїстики (на матеріалі антології “Воєнний стан”). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 21(89), С. 106–110. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-106-110
5. Євсєєв, К. (2014). Становлення концепту «історична пам'ять». *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 3, С. 347–357.
6. Кислюк, К. (2018). Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи. *Філософська думка*, 3, С. 48–65.
7. Лазарович, Н. В., & Король, Н. М. (2025). Дискурс постколоніалізму в контексті сучасного українського соціокультурного. *Kulturolohichniy almanakh*, 1, С. 345–351. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.39>
8. Паска, Т. В. (2024). Гуцульщинознавство в системі національної освіти і виховання: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 335 с.
9. Пожоджук, Д. (2023). Код нації: збірка есеїв про Гуцульщину Київ. Вид. дiм журн. «Пам'ятки України». 432 с.
10. Чернявська, С. М., Шокуров, О. В., & Дяченко, О. В. (2025). Інтертекстуальність у сучасній літературі: традиції і новаторство. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 36(75) № 2, С. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.1/36>
11. Шевченко, Т. М. (2019). Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. (монографія). Видавничий дiм Дмитра Бурого. 584 с.
12. Яблуновський А. (2023). Українська національна ідентичність: особливості дослідження у вітчизняній науці. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, 6(2), С. 100–109. DOI: <https://doi.org/10.15421/342330>
13. Bilaniuk, L. (2017). Purism and pluralism: Language use trends in popular culture in Ukraine since independence. *Harvard Ukrainian Studies*. Vol. 35, No. 1/4. P. 293–309. URL: https://anthropology.washington.edu/sites/anthropology/files/documents/research/2017-purism_and_pluralism-proofs-ed.pdf
14. Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. London. 240 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315838250>
15. Kulyk, V. (2011). Language identity, linguistic diversity and political cleavages: evidence from Ukraine. *Nations and Nationalism*. Vol. 17,

- No. 3. P. 627–648. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kulyk_Volodymyr/Language_identity_linguistic_diversity_and_political_cleavages_evidence_from_Ukraine_en.pdf
16. Kulyk, V. (2016). Language and identity in Ukraine after Euromaidan. Thesis Eleven. Vol. 136, No. 1. P. 90–106. URL: https://www.academia.edu/download/64979212/Kulyk_Language_Identity_in_Ukraine_after_Euromaidan_Thesis_Eleven_2016.pdf
17. van Dijk, T. A. (2017). Discourse and Power. London. Bloomsbury Publishing. 320 p. URL: <https://books.google.com/books?id=piFHEAAAQBAJ>

Дата першого надходження статті до видання: 17.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)